

INDHOLD

Elevark 1: De tre grafiske metoder	2
Elevark 2: Kort om farvelære	5
Elevark 3: Briktryk.....	6
Elevark 4: Grafiknet	8
Elevark 5: Lav jeres eget briktryk.....	9
Elevark 6: Linoleumstryk.....	12
Elevark 7: Lav jeres eget linoleumstryk	13
Elevark 8: Tjekark til jeres linoleumstryk	17

Elevark 1: De tre grafiske metoder

Først skal I lære lidt om de tre grafiske metoder. Disse metoder har eksisteret i flere hundrede år og er blevet brugt af mange kunstnere gennem tiden til at udtrykke deres kunst med. I dette forløb skal I selv arbejde med højtryksmetoden.

Dybtryk

Ved dybtryk ligger trykfarven i fordybninger i pladen. Trykpladen er som regel af metal, og det er ikke dens overflade, der afgiver farve til papiret – men de fordybede linjer og områder, der laves, når der ridses i metallet. Der findes flere trykmetoder til at lave dybtryk, men de to mest populære er kobberstik og knoldnålsradering.

Kobberstik	Koldnålsradering
Motivet ridses i en kobberplade med et spidst stålredskab kaldet en kobberstikkel.	Minder om kobberstikmetoden. Motivet ridses med en stålspids i en metalplade med et spidst værktøj.

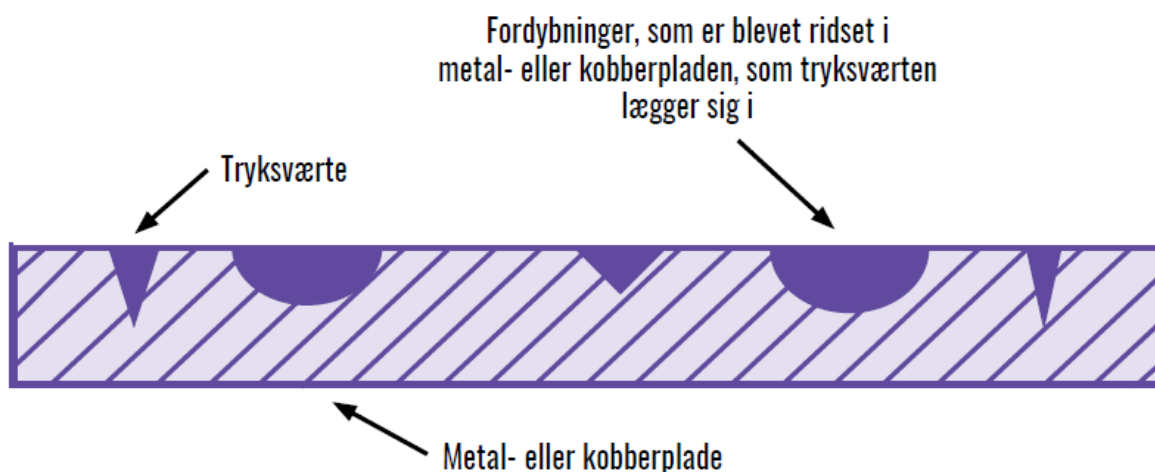

Kobberstik af Albrecht Dürer: *Ridder, død og djævel* fra 1513

Koldnålsradering af Rembrandt, *De tre kors* fra 1653

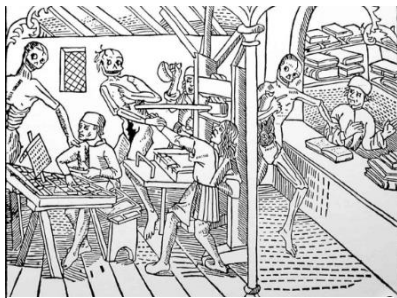
Dybtryk

Højtryk

Ved højtryk ligger trykfarven på forhøjninger i pladen. Højtrykket arbejder med en stempelagtig overførelse af billedet fra trykpladen til papiret. De tre trykmetoder, der bruges, når man skal lave højtryk, er træsnit, kartoffeltryk og linoleumstryk.

Træsnit	Kartoffeltryk	Linoleumstryk
Motivet skæres, svejses, files eller bores ind i en træklods.	En kartoffel skæres over i to halve, og motivet udskæres i snitfladen på kartofflen.	Motivet udskæres i linoleum med en linoleumskniv. Det, der ikke skal med på trykket, skæres væk, hvorefter de ophøjede partier, der er tilbage, males med linoleumsværte på en linoleumsrulle.

Anonymt træsnit fra 1500-tallet

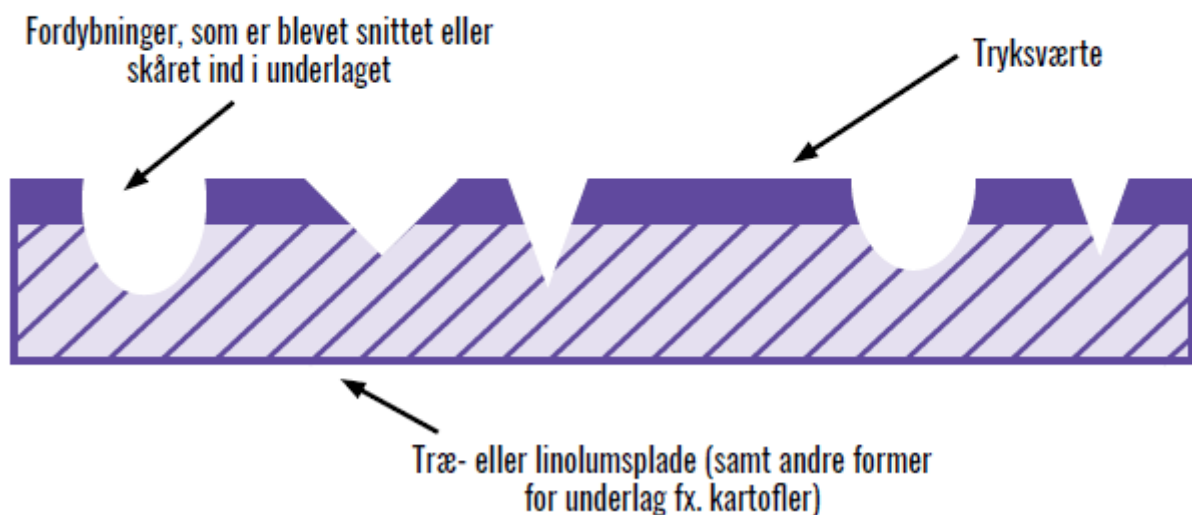

Et eksempel på et kartoffeltryk fra Isabellas.dk kreative blog

Et linoleumstryk lavet af Malene Sabransky, billedkunstlærer

Højtryk

Plantryk

Ved plantryk, der er en teknik af nyere dato, er trykpladen i ét plan, og som navnet antyder, ligger farven på en plan flade. Billedet er en del af trykpladens overflade, der er behandlet med kemiske midler, så billedet modtager trykfarven, mens resten af fladen afviser farven. De to trykmetoder, der bruges, når man skal lave plantryk, er litografi og offsettryk.

Litografi	Offsettryk
<p>Motivet tegnes på sten eller en metalplade med en litografisk tusch, som indeholder fedt, og dermed bliver stenen fedtholdig, hvor motivet er. Efterfølgende gennemgår stenen en kemisk proces, hvor den bliver klar til tryk.</p>	<p>Minder om litografi. Der er stadig tale om et kemisk plantryk, men der er kommet et ekstra led ind i processen, idet farven under trykningen overføres fra trykpladen til en gummidug, hvorfra den føres over på papiret. Motivet overføres til en metalplade, hvor pladen indfarves med tryksværte, der trykkes på papiret. Trykkerier bruger ofte denne trykmetode til deres tryksager.</p>

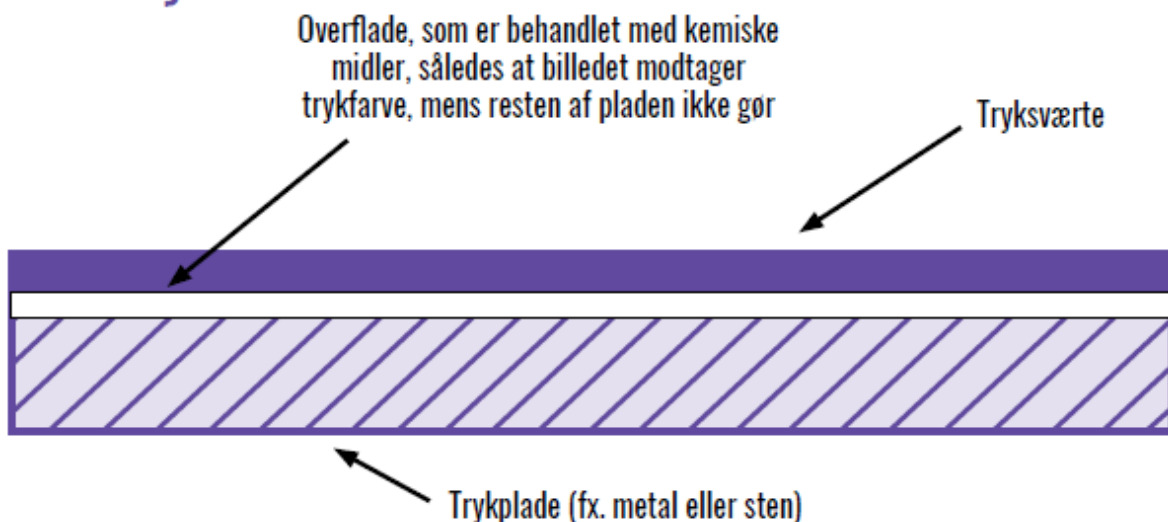

Litografi af Leif Sylvester Petersen, *Byliv*

Offsettryk af Ole Ahlberg, *Skagen 2020*

Plantryk

Elevark 2: Kort om farvelære

Valør – sort og hvid

Sort og hvid adskiller sig fra farver som rød og grøn. Blander man enten sort eller hvid i en farve, ændrer man blot farvens tone (valør) og ikke selve farven. Man får altså en lysere eller mørkere udgave af farven.

Primærfarver

I farvecirklen nedenfor ses de tre primærfarver i midten. Ud fra de primære farver kan alle andre farver dannes. Man er med andre ord nødt til at have disse tre farver for at kunne blande de øvrige farver.

Komplementærfarver

Alt efter hvordan vi sætter farver sammen, vil farverne tage sig forskelligt ud. Komplementærfarver er farvepar, der skaber de største kontraster. Komplementærfarverne er placeret lige over for hinanden i farvecirklen, f.eks. rød og grøn/gul og lilla/blå og orange, og er særlige, fordi man siger, at de fremhæver hinanden og giver hinanden styrke, når de sættes op mod hinanden.

CMYK-farver

Når I skal besøge trykkeriet, vil I opdage, at de bruger et farvesystem, som hedder CMYK (Cyan, Magenta, Yellow og Key). Dette system er lavet med udgangspunkt i den klassiske farvecirkel. Når disse fire farver kombineres i trykkeriets maskiner, kan de gengive farvebilleder og mange farvetoner til print på hæfter, billeder, på T-shirts og mange andre tryksager. En god tommelfingerregel er, at alt grafisk materiale, der skal bruges til print, skal udarbejdes i CMYK-farver.

CMYK-farver

Farvecirklen

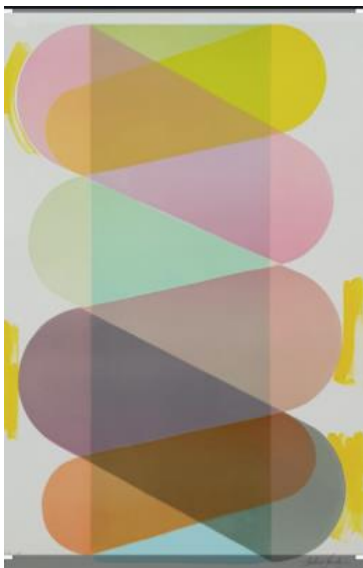

Elevark 3: Briktryk

Briktryk er en simpel trykkes teknik, som hører under højtryk. Når man arbejder med briktryk, arbejder man med, at farverne i trykket bliver lagt i flere lag oven på hinanden. Lag-på-lag tryk benytter trykkerierne sig også af, når de arbejder med offsettryk. De trykker streger, mønstre og farver i flere lag, når de fx skal lave en plakat. Briktrykket herunder viser, hvordan forskellige farver og mønstre kan spille sammen i et tryk.

Opgave

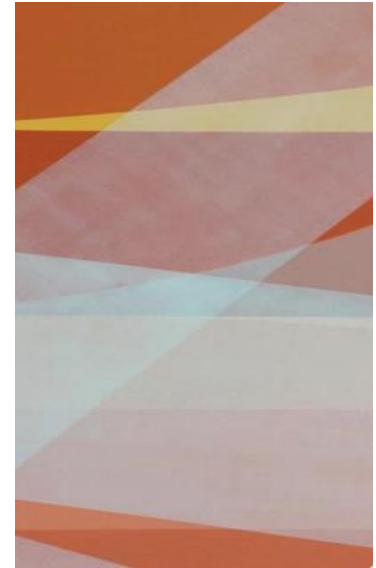
Se på de tre billeder herunder, og besvar spørgsmålene på næste side. Disse billeder er alle lavet som briktryk af kunstneren Malene Landgreen. Du kan finde inspiration til dine besvarelser fra farvecirklen på elevark 2.

Billede 1

Billede 2

Billede 3

- Hvilke figurer er billederne bygget op af?

- Får man en fornemmelse af bevægelse eller stilstand i billederne?

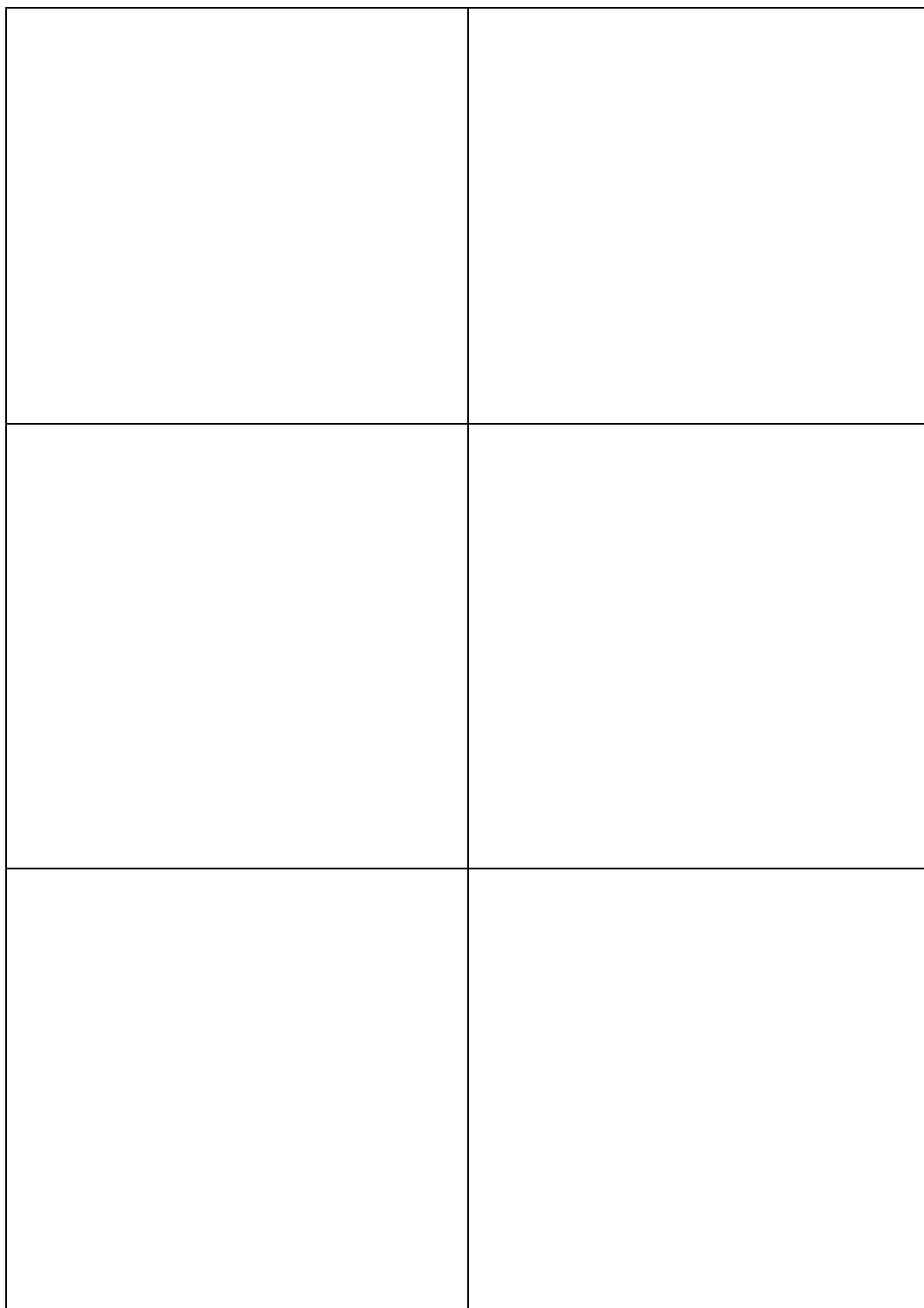
- Hvilken rolle spiller farverne i billedet?

- *Billede 1:* Kig på det gennemgående lodrette rektangel. Hvilken farve har det i sig selv?

- *Billede 1 & 2:* Hvor mange nuancer af gul kan I finde? Hvad spiller ind på de forskellige nuancer?

Tal sammen to og to om, hvordan kunstneren har lavet billederne; er der brugt en særlig metode/fremgangsmåde?

Elevark 4: Grafiknet

Elevark 5: Lav jeres eget briktryk

Dette skal I bruge:

2 medbragte mælkekartoner

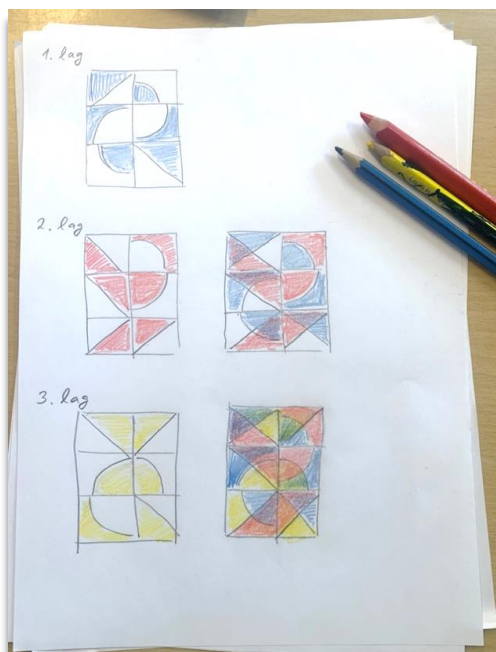
A4-papir

Blyanter

Oliekridt eller farveblyanter

Lav en skitse

- 1) Find sammen to og to.
- 2) Find et A4-papir, og tegn skitser af jeres briktryk i tre lag som vist på billedet. Tegn skitserne med en blyant, og farvelæg bagefter skitserne med farveblyanter eller oliekriddt.
- 3) I skal vælge tre forskellige farver til jeres figurer (undgå sort), da I skal trykke tre gange. Jeres tryk bliver lavet i tre lag med tre forskellige farver ligesom jeres skitser.
- 4) Husk, at der i jeres skitse skal være tre figurer i minimum to felter.

- Skitsen til briktrykket laves som det første, og den fungerer under hele processen som vejledning til, hvordan jeres brikker skal placeres.
- **HUSK!** At jeres figurer vil blive spejlvendt på trykket i forhold til skitsen.

Begynd at trykke

På næste side finder du billeder og beskrivelser af trykprocessen med briktryk.

- 1) Sammen med din makker skal du klippe 18 brikker af jeres mælkekartoner på 6x6 cm (find inspiration til brikernes størrelse i Elevark 4: Grafiknet).
- 2) I skal trykke tre gange med seks brikker pr. gang.
- 3) Klip brikkerne i samme figurer som jeres skitser.
- 4) Læg figurerne på grafiknettet, så de matcher jeres skitser.
- 5) Vælg de tre farver til tryksværten, som I også valgte, da I lavede jeres skitser (undgå sort).
- 6) Rul farven til jeres første lag ud på jeres figur (dette er også vist på billedet).
- 7) Løft brikkerne forsigtigt, og placer dem på felterne i grafiknettet (brikkerne skal ligge som på jeres skitse).
- 8) Spray et akvarelpapir med vand.
- 9) Jeres tryk skal nu overføres til akvarelpapiret: Læg akvarelpapiret forsigtigt ned over jeres første lag farvede figurer på grafiknettet.
- 10) Rul en ren valse hen over bagsiden af jeres tryk.
- 11) I skal nu gentage processen med andet og tredje lag, hvor I bruger de andre to farver.

Dette skal I bruge:

Jeres skitser
Grafiknet (Elevark 4)
Mælkekartoner
Sakse
Tryksværte i flere farver
Glasplader
Valser
Vand
Jeres farvede figurer
Akvarelpapir

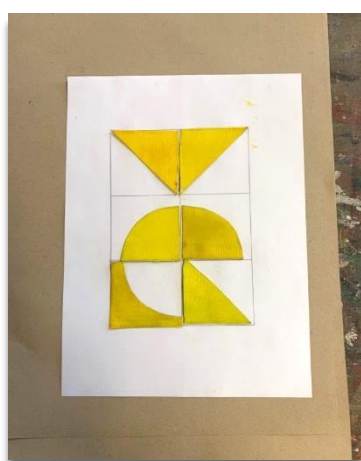
Step 1

- På billedet er brikkerne til første lag blevet rullet over med tryksværte. Herefter placeres de på "grafik-nettet" ifølge forlæg fra skitsen.
- Vær forsigtig med kun at røre i kanten af brikkerne, når de løftes over på grafiknettet.

Step 2

- Her er trykkets første to lag blevet trykt. Der er brugt akvarelpapir.
- Papiret er inden blevet sprayet med vand fra vandforstøver på begge sider og har ligget ca. 10 min., så der ikke er våde områder på papiret, men fugtige og derfor bedre modtagelig for tryksværten.

Step 3

- Brikkerne til det tredje og sidste lag i trykket er her placeret på grafiknettet.
- Når papiret, som trykket skal overføres til, er placeret, skal I rulle med en trykvalse hen over bagsiden. I må gerne bruges lidt kræfter for at sikre, at trykket bliver tydeligt.

Step 4

- Her er det færdige resultat af briktrykket, hvor der er brugt blå, rød og gul tryksværte. Der kommer "nye" farver (grøn, violet og orange) i de felter, hvor der er overlap.

Elevark 6: Linoleumstryk

Linoleumstrykket hører den grafiske metode højtryk ligesom briktrykket. Det er linoleumspladens højtliggende partier, der afsætter jeres trykfarve på papiret, ligesom med et stempel.

Opgave

Se på de tre forskellige linoleumstryk herunder, og besvar de tre spørgsmål. Disse billeder er lavet af kunstnerne Tal R, Henry Heerup og Dea Trier Mørch.

Linoleumstryk af Tal R,
Fugle i bur

Linoleumstryk af Henry Heerup,
Fredsdrømmen

Linoleumstryk af Dea Trier Mørch,
Ind i verden

- Hvordan har kunstnerne i billederne opbygget motivet?

- Hvordan skaber kunstnerne mønster i billederne?

- Hvilken virkning har det, at fladerne fremstår klare i farverne på billede 3?

Elevark 7: Lav jeres eget linoleumstryk

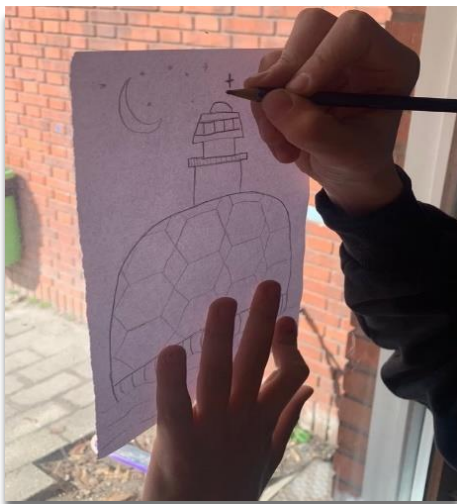
Lav en skitse

- 1) Find sammen to og to.
- 2) Vælg et billede fra trykkeriets produktkatalog eller hjemmeside, og lav jeres egen fortolkning af det.
- 3) Tegn skitser med blyant af jeres billede på et papir (I skal lave flere skitser).
- 4) For at undgå at jeres linoleumstryk bliver spejlvendt, når I trykker, kan I holde jeres tegninger op mod en rude og tegn motivet op på bagsiden af papiret, som eleven gør på billedet nedenfor. Hvis jeres motiv er symmetrisk, er det ikke nødvendigt at gøre.

Dette skal I bruge:

A4-papir

Blyanter

Overfør jeres motiver til linoleumspladen

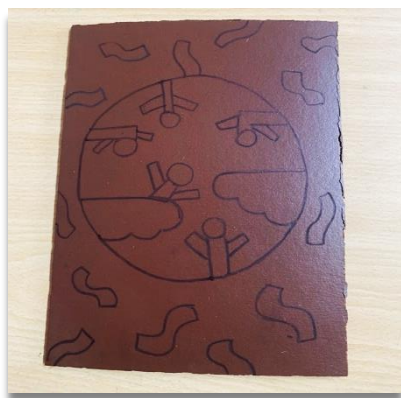
- 1) Dæk den retvendte side af tegningen med kul som på billedet.

Dette skal I bruge:

Tuscher eller kuglepenne
Kul
Linoleumsplader
U-jern og V-jern i forskellige størrelser

- 2) Læg tegningen oven på linoleumspladen med kulsiden nedad.
- 3) Tegn oveni i motivet igen, så det overføres til linoleumspladen.
- 4) Tegn motivet op med en kuglepen eller tusch på linoleumspladen som gjort på billedet.

- 5) Anvend snitteredskaber i forskellige størrelser og former til at snitte jeres motiv frem i pladen som vist på billedet nedenfor.

Fremgangsmåden for at trykke jeres linoleumstryk

Husk at bruge jeres tjekark på elevark 8 løbende i trykprocessen!

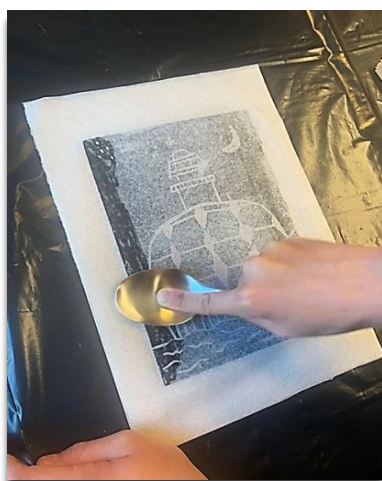
- 1) Rul sværten ud på en glasplade. Sværten skal fordele sig på valsen.
- 2) Læg linoleumspladen på en avis, og rul sværten over pladen som vist på billedet nedenfor.

Dette skal I bruge:

Linoleumsplader
Tryksværte
Glasplader
Valser
A4-papir
Aviser
Tjekark til trykprocessen

- 3) Linoleumspladen løftes over på et rent papir.
- 4) Læg et A4-papir over linoleumspladen, hvor I ønsker trykket (papirets kanter og hjørner skal flugte med linoleumspladen).
- 5) Gnid forsigtigt motivet ind i papiret med en ske, som der bliver gjort på billedet.

- 6) Løft papiret roligt fra pladen, som eleverne gør på billedet - trykket lægges nu over på en avis til tørre.

- 7) Når trykket er tørt, er dit linoleumstryk færdigt – her kan du se et par eksempler på nogle færdige linoleumstryk, som en klasse har lavet, hvor temaet var bølger.

Elevark 8: Tjekark til jeres linoleumstryk

Problem	Løsning	✓
Trykket er utydeligt	<ol style="list-style-type: none"> Du har brugt for lidt tryksværte. Brug lidt mere tryksværte, når du ruller det ud på glaspladen. Alle dele af linoleumspladen skal være lige godt dækket af tryksværte. Tryksværten skal ligge jævnt over det hele. 	
Trykket er ”splattet”	Der er brugt for meget tryksværte - prøv igen.	
Der er kommet tryksværte i de lyse områder	<ol style="list-style-type: none"> Prøv at rense området med en vatpind dypet i sæbevand. Der kan være brug for, at du skærer lidt dybere i linoleummet, så motivet kan træde ordentligt frem. 	
Der er kommet pletter	<ol style="list-style-type: none"> Skift papiret, som du lægger linoleumspladen over på, efter du har rullet sværten på. Sørg for at have klude liggende, som du kan tørre dine fingre i undervejs. 	
Farven er ujævn	Sørg for at ”massere” tryksværten lige meget ind i alle områder af papiret.	
Trykket er skævt	<ol style="list-style-type: none"> Lav markeringer på papiret, som du ligger linoleumspladen på, når du skal trykke. Lav disse markeringer, så pladen ligger i midten af papiret. Papiret, som trykket skal over på, skal flugte med nederste kant af papiret, som linoleumspladen ligger på. 	
Der er kommet huller i papiret	<ol style="list-style-type: none"> Der er brugt for meget kraft på at massere tryksværten ind i papiret. Du har bearbejdet det for længe, så papiret er blevet mørt, og der er gået hul. 	